

محمود - رایزن

وکیل دادگستری

کنگره حقوق بین‌المللی زاگرب

گزارشی که ذیلا بنظر همکاران میرسد، خلاصه‌ایست از مذاکرات و مصوبات کنگره حقوقی بین‌المللی که از ۴ تا ۹ سپتامبر ۱۹۷۷ (۱۳-۱۸ شهریور ۲۵۳۶) در کشور یوگوسلاوی - شهر زاگرب - تشکیل شده است:

جلسه قبلی این کنگره در آلمان غربی شهر مونیخ در ۱۹۷۵ تشکیل شده بود. دولت یوگوسلاوی در همان سال دعوت کرد که جلسه آتی در ۱۹۷۷ در زاگرب تشکیل شود. این دعوت مورد قبول شورای عالی کنگره قرار گرفت. مقدماتاً باید بگویم که ورود به یوگوسلاوی برای اتباع ایران احتیاج به ویزا ندارد و مسافرت باستانهای مختلف آزاد است. کنترل ارز هم برای مسافری وجود ندارد و این می‌رساند که امکانات اقتصادی آنها در حدی است که این احتیاج را احساس نمیکنند. نظم و ترتیب و بهبود اوضاع عمومی استنباط اولیه هرتازه‌واردی است. یوگوسلاوی از امکانات طبیعی خوبی برخوردار است. کشور یوگوسلاوی دارای ۶ جمهوری و دو ناحیه مستقل است که یکی از آنها کروآت میباشد. این کنگره در زاگرب مرکز حکومت‌نشین ناحیه کروآت و در هتل اینترکننتینانتال تشکیل شده بود.

در جریان هفته تشکیل جلسات کنگره که صبح و بعدازظهر مرتب ادامه داشت ظهر و شب پذیرائیهای رسمی از طرف مقامات رسمی و مختلف مملکتی از شرکت‌کنندگان در کنگره بعمل می‌آمد. از جمله از طرف دانشکده حقوق که چون عده محدود بود شورای عالی کنگره ده نفر را برای این دعوت کاندید کرده بود که از جمله از کشورهای کانادا و انگلستان و امریکا و فرانسه و مصر بودند از ایران

هم اینجانب را انتخاب کرده بودند.

در این جلسه مذاکرات مختلفی در اطراف امور حقوقی بعمل آمد. یکی سؤال کرد در یوگوسلاوی چند نفر وکیل دادگستری هست. جواب داده شد ۴۰۰۰ نفر. ما تعجب کردیم که در یک کشور سوسیالیستی با ۱۹۰۰۰۰۰ جمعیت و با نبودن مالکیت خصوصی چهارهزار وکیل چه کار میکنند.

دیگری سؤال کرد شما مالکیت را چگونه حل کرده اید. جواب دادند برای هر خانواده از کل مستفلاتی که دارد دوخانه را برایش باقی گذاشته اند یکی در شهر دیگری در بیلاق ولی خانه باید متناسب با تعداد هائله اش باشد حتی میتواند یکی از خانه ها را اجاره بدهد. از نظر اراضی زراعتی به هرزارع ۱۸ هکتار زمین داده میشود ولی دولت موظف است قبل از تحویل، آب و برق و ماشین آلات کشاورزی را در سرزمین آماده نماید.

سؤالی هم از طرف این جانب مطرح شد باین مضمون (ما درباره سیستم حقوقی کشورهای لاتن و آنکلساکسون مطالعاتی کم و بیش داریم آیا سیستم حقوقی شما به کدام یک نزدیک است؟)

جواب دادند برداشت ما از قانون و عدالت غیر از مفهومی است که در کشورهای غیر سوسیالیست دارند.

در کشورهای غیر سوسیالیست قانون یعنی (مجموعه قواعدی که از طرف دولت برایش ضمانت اجرا معین میشود). ولی از نظر کشورهای سوسیالیست قانون (برخورد نیروهای تولیدی است که شکل می گیرد). و یا بعبارت دیگر قانون (مجموعه قواعدی است که از طرف جامعه برایش ضمانت اجرا معین میشود). و یا بهتر بگوئیم قانون (نتیجه مبارزات طبقات مختلف میباشد که بتدریج شکل میگیرد).

در کشورهای سوسیالیست معتقدند که عدالت مفهومی است گنگ و میگویند عدالت جنبه مطالعاتی عمیق دارد. میگویند عدالت یعنی کشف حقیقت و چون کشف حقیقت مشکل است پس عدالت واقعی پیدا نمیشود. میگویند عدالت (یعنی برابری رسمی). میگویند مفهوم عدالت در کشورهای سوسیالیست با کاپیتالیست فرق دارد. سیستم سوسیالیست مفهوم عدالت را از نظر ماتریالیسم نگاه میکند. در حالیکه سیستم کاپیتالیسم از نظر مرال نگاه میکند. آنها از برداشت قانون و عدالت بشرح فوق این نتیجه را میگیرند که (برابری در سیستم کاپیتالیسم نمیتواند وجود داشته باشد زیرا طبقه حاکم قانون وضع میکند بنابراین بنفع خود وضع میکند. از نظر آنها قانون در کشورهای کاپیتالیسم بمعنی مقررات موضوعه طبقه حاکم است.

در کشورهای سوسیالیست اوایل بمقررات قانون از جنبه های صوری اهمیت نمیدادند. در اوائل اوضاع و احوال انقلاب بر قواعد حقوقی حکم فرما بود. برای هروضعی یک قاعده خلق الساعه از حقوق وضع میکردند. ولی حالا بتدریج بجنبه های مادی و معنوی قانون هردو توجه میکنند.

در کشورهای سوسیالیست حقوق عرفی وجود ندارد. نظرات قضات و تصمیمات

محاكم عالی باید با اصول سوسیالیستی تطبیق کند و به آن اهمیت نیست که در کشورهای دیگر است. قاضی در چهارچوب قانون منحصر نیست فقط نظرش باید با اصل حقوقی سوسیالیستی منطبق باشد.

دادگاه اختیار دارد تمام اسناد و عوامل مکمل پرونده را جمع‌آوری کند چه از طرف اصحاب دعوی چه از طرف اشخاصی که به‌جهتی در آن شرکت دارند، درحقیقت دادگاه تابع اصل تفتیشی است. در دادگاه تعلیماتی بمصاحب دعوائی که وکیل ندارد میدهند تا يك خواهان یا طرف دعوی بعلت عدم آشنائی بمقررات قانون محکوم نشود.

جلسه ملاقات و مذاکره با رئیس و استادان دانشکده حقوق شب همان روز در تلویزیون منعکس شد.

بعضی از خطوط مشخصه قوانین کار و یا بنظر خود آنها

(ابتکارات قوانین کار در کشورهای سوسیالیستی)

در یوگوسلاوی مؤسسات اداره شده بوسیله کارگران اجازه وضع مقررات خاص برای خود دارند، قراردادهای کارگری مثلا راجع به تنظیم دستمزد یا تولید را دادگاهها وظیفه دارند رعایت نمایند و دولت تحمیل نمیکند، ضمانت اجرا توسط خود آنها تعیین میشود. این قراردادها قابل تفاسخ نیست در صورت اختلاف بدادگاه مراجعه میشود ولی نظر طرفین مراعا نیست - برطبق هدف دولت اختلاف را حل میکنند بعد نظر طرفین.

ابتکار جدیدی را که آنها مدعی هستند: مشارکت سازمانهای کارگری در جریان دادرسی یا دخالت در دعاوی است. سازمانهاییکه توسط وزیر دادگستری صورت داده شده در مراحل مختلف دادرسی حضور پیدا میکنند به‌خصوص در دعاوی کار یا جبران خسارات ناشی از حوادث کار و معتقدند دخالت آنها بدادگاه کمک میکند. نظرشان تا حدی قاطع است.

میگویند هدف قانونگذار از ابتکارات فوق دموکراسی کردن دادگستری است برخلاف بوروکراسی شدن دستگاه قضائی و موجب همکاری سازمانهای اجتماعی در اجرای عدالت است.

میگویند آئین دادرسی‌شان در امور دعاوی کارگران ابتکارات جالبی دارد. تشریفات آن خیلی کم است، در محل اقامت خواهان و شفاهی دعوی اقامه میشود. مذاکرات باید متمایل به‌جنبه سازش باشد. تشریفات سریع و ساده انجام میشود. اقامه دعوی در دادگاه غیرصالح منجر بصدور قرار عدم استماع یا رد یا ابطال نخواهد شد دادگاه موظف است پرونده را بدادگاه صالح مراجعه کند تا حق شاکی در پیچ و خم دستگاه معوض نشود.

در دعاوی کارگری اقدامات تأمینی باین صورت است: وثیقه مالی با تضمین

اجتماعی که بوسیله مدیر کارگاه با کارگران داده میشود وجود دارد. مثلا همکاران آنها حق ضمانت را دارند، کارگران مورد نظر کفیل را تعیین می نمایند و بوسیله هر سازمانی ممکن است. هدف متمهد نمودن سازمانهای اجتماعی در نظارت بر اعمال متهم و یا کارگزارانش میباشد.

بطور کلی مدعی هستند که این اصول رعایت میشود:

- ۱- دخالت جامعه در دعاوی.
- ۲- دموکراسی کردن دعاوی.
- ۳- دخالت مؤسسات کارگری و اجتماعی.
- ۴- کنترل دعاوی: باین معنی که دعوائی مخالف منافع عمومی بنا اصول سوسیالیستی باشد مردود اعلام میشود.
- ۵- دخالت بیشتر دادستان در دعاوی مدنی از جمله از نظر بند ۴.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی